

Шаповал А.В.
магістр культурології,
кореспондентка інформаційного агентства
«Інтент» м. Херсон, Україна

РОЛЬ ЗМІ У СПРАВІ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ДОСВІД ХЕРСОНЩИНИ

Тема збереження культурної спадщини для українського народу завжди була і лишається актуальною. Протягом, майже, всієї історії її намагались нищити, спотворювати або ж викрадати, що відбувається і нині, в умовах реалій російсько-української війни. Як зазначає англійський дослідник Патрік Бойлан, саме «воєнні конфлікти... були і залишаються однією з головних причин втрати культурної спадщини народів». А самі культурно-історичні надбання, науковиця Марія Рогожа називає фундаментом для життя й розвитку націй, що і пояснює потребу в їх охороні та збереженні [6]. Саме тому, зважаючи на гіркий історичний досвід, Україна вибудовує державну політику на засадах «захисту, популяризації і поширення знань про об'єкти культурної спадщини» [2].

Потужно в цьому напрямі працюють засоби масової інформації, яким вдається не лише повертати українське суспільство до власних цінностей, самобутньої культури, традицій, звичаїв, багатовікового досвіду, а й берегти, захищати її та допомагати вирішувати гострі питання соціокультурного характеру. Для цього сучасні ЗМІ застосовують широкий спектр технічних можливостей, свою властивість впливати на суспільну думку, різні комунікаційні підходи та формати. Крім того, вони здатні мобілізувати внутрішню та міжнародну підтримку в нелегкий для країни час. З цією метою використовують різні комунікаційні канали: громадське радіо, місцеві ЗМІ, різного роду цифрові платформи та популярні соціальні мережі, спільноти. А в умовах реалій сучасності українські засоби масової інформації

виконують і функцію документування військових злочинів ворога, як спроб знищити українську історію, культурні пам'ятки, важливі артефакти та в цілому самотність народу [7]. Пізніше ці матеріали стануть не лише основою для відновлення та повернення всього вище перерахованого, а і для здійснення правосуддя.

Також масмедіа активно бореться з історико-культурними наративами ворога та світоглядно-ментальними стереотипами з радянських часів щодо політичної, національної та культурної меншовартості, задіявши наше культурно-історичне надбання в якості дієвого інструменту [1]. Одним з яскравих прикладів є телевізійний проєкт «Реальна історія з Акімом Галімовим», творці якого розвіюють міфи, досліджують та пояснюють справжню природу низки важливих питань в культурно-історичному дискурсі, якими нині спекулює ворог. Так було створено випуски про підписані українськими гетьманами угоди з Росією, про насильне насадження політики та штучної культури ворогом на території української держави, про культуру та здобутки часів розстріляного відродження, про реальних героїв та історичних постатей України й багато іншого. Що ще більш важливо, завдяки цьому медіа-проєкту збирають кошти на відновлення нерухомих культурних пам'яток України [5].

На збереження культурної спадщини націлений і український суспільний мовник, державні телепроєкти та онлайн-медіа. Так, на сайті та інших цифрових майданчиках Суспільного передбачено окремий розділ під назвою «Суспільне Культура», в якому на постійній основі висвітлюються важливі теми культурного спрямування. Зокрема, створюються документальні проєкти та програма «Культура на часі», які дають змогу глядачам стежити за процесом творення сучасної культури на досвіді та надбаннях попередніх епох [4].

Вагоме значення має і суспільний мовник, який за форматом є цілком і повністю культурно-просвітницькою радіостанцією. В його програмному наповненні публіцистичні, інформаційно-аналітичні, культурно-мистецькі

програми, які висвітлюють теми й події культури – літератури, театру, освіти й науки, класичної музики, релігії, візуального мистецтва, історії, традицій та навіть архітектури. Щоденно в ефірі звучать вистави радіо формату з фондів українського радіо, прем'єри, інтерактивні передачі за участю митців, акторів про проблеми та здобутки культури. Також, широко представлені в ефірі і програми з нагадуванням про українську музичну спадщину: духовна музика, класика, симфонічна та популярна.

Більше того, Радіо «Культура» наразі являється одним з найактивніших учасників програми з обміну контентом з Європою, адже співпрацює з Європейською мовною спільнотою, зберігаючи та популяризуючи за межами країни національні культурні здобутки та підіймаючи питання зазіхань на них ворогом. Безпосередньо, завдяки цьому на суспільних радіостанціях світу понад 300 разів звучали записи Українського радіо. Також в ефірі світових радіо мовників надсилаються знакові записи художнього фонду, це є ще одним не менш дієвим інструментом культурної дипломатії, який робить Україну та її культуру більш впізнаваною у світі [8].

Підіймають питання збереження культурних здобутків українців і низка партнерських медіапроектів. Серед таких дискусійні студії в рамках спільного проекту видання LB.ua та EFI Group «Нова країна» про важливість та спроможність української культури. Під час тематичних дискусійних панелей представники ЗМІ спілкуються з представниками влади, діячами культури, митцями та істориками про культурну дипломатію в питанні захисту культурної спадщини, про те як не втратити культурні інституції.

Не відстають і представники онлайн-медіа у форматі Ютуб-проектів. Зокрема, досить ґрунтовним та актуальним нині є проект «Україна 2030», який передбачає створення відео контенту з дослідженням української культури. Ведучі спілкуються з представниками культурної сфери про формування культури, її вплив та про різні її прояви: театр, музика, кіно, книги та сприяння їх розвитку в сучасних реаліях. Тобто, є платформою для

обговорення актуальних проблемних питань, пошуку відповідей щодо їх вирішення з проектуванням стратегій [10].

Особливого значення питанням збереження культурної спадщини надають і ЗМІ деокупованих та прифронтових територій, де з початку повномасштабного вторгнення Росія знищила велику кількість культурних пам'яток, викрала низку цінних артефактів та намагається стерти будь-що українське на окупованих територіях. Не виняток Херсонщина. Вчинені ворогом лиха задокументовують місцеві журналісти, розповідаючи про це не лише нашій країні, а й на загальноміжнародному інформаційному просторі, сигналізуючи про важливість допомоги у захисті наших цінностей та надбань. Так, неодноразово місцеві телеканали, інформаційні агентства та видання говорять про знищенні нерухомі пам'ятки культури, втрачені в Новій Каховці кам'яні вишиванки, розграбовані музеї, розстріляні заповідні зони, які знайомили також туристів не лише з природою області, а й з її культурним різноманіттям [9].

Окрім вище згаданого, на постійній основі в місцевих медіа висвітлюються теми щодо наших традицій та культурної самобутності. Як приклад відео сюжети про відродження української вишиванки, писанкарства, давніх ремесел та навіть театрального життя в прифронтових умовах. Все це транслюється в ефірах «Суспільне. Херсон», «Херсон Плюс», «Український Південь», публікується на сторінках газети «Гривня», інформаційних агентств «Вгору», «Мост», «Інтент», та багатьох інших, які попри небезпеку продовжують роботу [3].

Актуальною залишаються і проблеми з незаконними забудовами, знесенням пам'яток, які знаходяться під охороною заради бізнесу, тож в таких випадках ЗМІ також стають на захист та всіма можливими в рамках законодавства методами розголосу намагаються допомогти у вирішенні питань.

Тож, враховуючи все вище сказане, можемо дійти висновку, що ЗМІ є одним із важливих та сильних важелів у справі збереження культурної

спадщини Херсонщини й країни в цілому. Вони не лише нагадують нам про наші цінності та культурні спадки, а і допомагають захищати їх, творити нову культуру, що є підґрунтям для майбутнього України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Збереження культурної спадщини України як чинник національної ідентичності. (2024). Культурологічний альманах. Вип. 1/Л. Тарангул, І. Чернікова, Л. Дрогомирецька. Київ, 2024. С. 150 URL: <https://almanac.npu.kiev.ua/index.php/almanac/article/view/328>
2. ЗУ «Про охорону культурної спадщини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
3. Культурна спадщина Херсонщини під прицілом. <https://vgoru.org/prava-lyudini/pamiatki-nerukhomoyi-kulturnoyi-spadshhini-xersonshhini-pid-pricilom-rf>
4. Офіційно Суспільне медіа Культура. URL: <https://suspilne.media/culture/page/kultura-na-chasi/>
5. Проєкт «Реальна історія». URL: <https://www.youtube.com/channel/UCdIVTngmxbh0oNE1pCwS64g>
6. Рогожа М. (2023). Saving Ukrainian Cultural Heritage During the War: Practices of International Interactions. Українські культурологічні студії. Київ: С. 10.
7. Роль комунікаційних стратегій у зміцненні ідентичності та культурної спадщини в умовах глобалізації. (2024). Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 73, том 1/Л. Костенко, Н. Аксьонова, Н. Столярчук. Харків, 2024. С. 36.
8. Українське радіо. URL: https://ukr.radio/3channel_about
9. Як медіа турбуються про культуру в умовах війни. URL: <https://detector.media/community/article/198599/2022-04-25-yakshcho-nasha-kultura-ne-na-chasi-to-za-shcho-my-todi-voyuiemo-yak-media-pro-kulturu-pratsyuyut-v-umovakh-viyny-ta-boryutsya-proty-rosiyskoi-propagandy/>
10. URL: <https://www.youtube.com/live/vyXIQNW9r9AQ>